

## NEMIS TILI DARSLARIDA O'YIN USULLARIDAN FOYDALANISHNING SAMARALARI

**O'rinboeva Muqaddas Erkabayevna**

*Toshkent Davlat Moliya instituti qoshidagi moliya akademik lisey nemis tili o'qituvchisi*

**Annotatsiya:** *Ushbu maqolada nemis tili darslarida pedagogik texnologiyalardan foydalangan holda ta'lim samaradorligini oshirish, dars jarayonida ta'limiy o'yinlar, o'quvchilarni faol ishtirokiga erishish yo'llari ko'rsatilgan.*

**Kalit so'zlar:** *ta'limiy o'yinlar, innovatsion texnologiyalardan foydalanish, interfaol metodlar, o'quvchi bilan ishlash.*

**Abstract:** *This article shows ways to increase the effectiveness of teaching in German language classes using pedagogical technologies, games in the classroom, the active participation of students.*

**Keywords:** *educational games, use of innovative technologies, interactive methods, work with students.*

### KIRISH

Chet tillarni o'qitish metodikasida o'quvchilarning ta'lim jarayoniga qiziqishi, "ularning turli tadbirlarda real ishtirok etishi" masalasi tobora keskinlashib bormoqda. Buning sababi, chet tilini o'rganishning asosiy vazifasi - ona tilida so'zlashuvchilar bilan muloqot qilish qobiliyati - maktabda ko'pincha erishilmaydi. O'quvchilarning chet tilini o'rganishga yetarlicha ishtiyoqi va qiziqishi yo'qligining bir qancha sabablari borki, har bir o'qituvchining vazifasi "o'quvchilarning darsga bo'lgan qiziqishini doimo saqlab turish va oshirish"dir. Maktab o'quvchilarining e'tiborini jalb qilish usullaridan biri o'qitishning nostandart shakllari - ular "o'quvchilarning e'tiborini jalb qiladi, fanga qiziqishini oshiradi va materialni yaxshiroq o'zlashtirishga hissa qo'shadi". Darsning nostandart shakllariga ekskursiya darslari, tematik darslar, didaktik o'yinlar va, albatta, guruhlarda ishlash kiradi. Bu erda tobora ommalashib borayotgan til o'rgatishning faol usullari muhim o'rin tutadi. Faol o'qitish usullari - "o'quvchilarni o'quv materialini o'zlashtirish jarayonida faol fikrlash va amaliyotga undaydigan" usullardir. N.M.Kleyменова ta'kidlaydiki, "empirik yo'l bilan olingan bilim eng chuqur va chuqurdir". Demak, chet tilini o'rgatish samarali bo'lishi uchun darsni boshqacha tashkil etish, o'quvchilar e'tiborini jalb qilish, eng muhimi, tilni mustaqil o'rganishga undash zarurligi ko'rinib turibdi.

Nemis tili darslarida o'yinlar odatda, dars yakuniga hali bir necha daqiqa qolgan bo'lsa, bo'shliqni to'ldirish uchun ishlatiladi. Ammo chet tilini o'rganish birinchi navbatda, mashg'ulot bo'lib, unda mashq shakli sifatida o'ynash katta ahamiyatga ega. O'rganilgan materialni mashq qilish va qo'llash asosiy muammolardan biridir. Chet tilini o'rgatishda gap, faqat o'rganilayotgan tilni bilish emas, balki undan yetarlicha foydalana olishdir. Gans Aebli aytganidek, "Mashq qilish-takrorlash demakdir".

Unutishga qarshi kurashish kerak, o'rganilgan narsalarni mustahkamlash va uni avtomatlashtirish kerak. Agar yozma mashqlar o'quvchi uchun zerikarli bo'lsa, unda hilma-hil amaliy mashqlarni qo'llash kerak. Buning uchun mashqlarning turli va rag'batlantiruvchi shakllaridan foydalanish zarurdir. Ta'lim o'yinlari bu yerda muhim qo'shimcha hisoblanadi. Chet

tilini o'rganishda har bir metod muhim ahamiyatga egadir: xotira o'yinlaridan tortib keng ko'lamli ro'lli o'yinlargacha. Ushbu o'yinlar va viktorinalar bilan o'ynab va zavq bilan nemis tilini o'rganamiz.

### **ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODOLOGIYA**

Tadqiqot mavzusi bo'yicha nashrlarni o'rganar ekan, shuni ta'kidlash mumkinki, maktab o'qituvchilari faol o'qitish usullarini e'tibordan chetda qoldirmaydilar va ularni o'quvchilar bilan darslarida tatbiq etishga harakat qiladilar. N. M. Kleimenova, S. S. Kuklina va E. L. Berdnikova, E. A. Pavlova, A. Yu. Yusupovalar o'z maqolalarida o'rganishga faoliyatga asoslangan yondashuvning ahamiyatini qayd etadilar va o'qituvchi o'z darsini faol o'qitish usullaridan foydalangan holda qurishi kerak bo'lgan asosiy tamoyillarni ta'kidlaydi. Shu bilan birga, N. M. Kleimenova va E. L. Berdnikovalar faol o'qitish usullarining o'ziga xos tasniflarini beradilar. Ko'pgina o'qituvchilar,,,,, turli mavzularda o'z qo'llari bilan ishlab chiqqan darslarni taqdim etadilar, ko'pchilik ma'lum o'qitish texnologiyalaridan foydalanish bo'yicha o'zlarining tajribalari haqida yozadilar. Masalan, I.I.Petrichuk o'zining ingliz tili darslari doirasida turli loyihalardan foydalanish bo'yicha ko'p yillik tajribasini va o'z darslarida M.P. texnologiyasini tasvirlaydi. Z.M. Davydova o'yinni chet tillarini o'rgatish usuli, M. A. Ariyan esa chet tilida rolga asoslangan muloqot deb hisoblaydi. Demak, ko'ramizki, loyiha va rolli o'yinlar texnologiyasi atroflicha ko'rib chiqiladi, munozara esa darsda ham ko'p qo'llanilsa-da, har tomonlama tahlil qilinmasdan, faqat asarlarda tilga olinadi.

Darslarni innovasion texnologiyalardan foydalanish asosida tashkil etish ijobiy natija beradi, chunki o'qituvchi innovasion faoliyat yuritgandagina ta'lim mazmuni o'zgaradi. Nemis tili fanidan mashg'ulotlarni olib borishda pedagog xodimlarning ixtisosi, bilimi va ko'nikmalari, kasbiy mahirat darajasi, dunyoqarashi, shaxsiy psixologik xususiyatlarni hisobga olgan holda, innovasion texnologiyalardan foydalanish zamonaviy dars berishning asoslarini yaratishdek ulkan pedagogik g'oyalarga zamin bo'lishi mumkin. Bugungi kunda o'quv mashg'ulotlari samaradorligini oshirish maqsadida quyidagi usullar qo'llanilmoqda: "Klaster", "Aqliy hujum", "Kichik guruhlarda ishlash", "Rolli o'yin", "Press usuli", "BBB",

"Orfografik estafeta", "6x6x6", "Yumaloqlangan hor", "Sinkveyn", "Zigzag", "Yozma bahslar", "Qarorlar shajarasi", "Baholovchi munozara", "Oxirgi so'zni menga bering", "Modelli dars", "Yakun chiqaruvchi plakat", "Yelpig'ich", "Charxpalak", "Fikrlovchi qalpoqcha", "Mendan faxrlanaman" kabi. Nemis tili darsida interfaol metodlar va ta'limiy o'yinlardan foydalanish o'quvchilarni mustaqil fikrlashga, ijodiy izlanish va mantiqiy fikrlash doiralarini kengaytirish bilan bir qatorda ularni fanga bo'lgan qiziqishlarini ham orttiradi. Quyida biz ana shunday metodlardan ayrimlari haqida fikr yuritib, ulardan namunalar keltiramiz:

### **MUHOKAMA VA NATIJALAR**

Mashg'ulotni o'tkazish tartibi, muammo o'zi nima degan savol asosida mavzuga kirib boriladi. Muammo bilish va bilmaslikning o'rtasi bo'lib, bunda muammoning dolzarbligi va o'ziga xosligi nazarda tutiladi. Bir mavzuga oid qator muammolar olinib, undan eng dolzarblari ajratiladi. Mashg'ulotda o'qituvchi ishtirokchilarni guruhlariga ajratib, darsni o'tkazish tartib-qoidalari va talablarini tushuntiradi. Chunki, ushbu texnologiyani amalga oshirish jarayoni bosqichli ketma-ketlik asosida olib boriladi. Ishtirokchilar dars davomida yakka, juftlikda va kichik guruhda faoliyat olib borishlari tushuntiriladi.

Muammoli ta'lim texnologiyasi bo'yicha amalga oshiriladigan ishlar va bosqichlar ketma-

ketligi:

- o'quvchilarni kichik guruhlarga ajratish;
- mavzular matnini guruh ishtirokchilariga tarqatish;
- tanlangan mavzudagi asosiy muammoni ajratib olish;
- shu muammoning kelib chiqish sabablarini o'zaro o'rganish va bir to'xtamga kelish;
- muammoning yechim yo'llarini ishlab chiqish;
- bajarilgan ishni o'zaro guruhda ko'rib chiqish va taqdimot qilish uchun tayyorlash;
- guruhlar taqdimotini o'tkazish;
- yondosh guruhlarning bajargan ishlarini tahlil qilish va munosabat bildirish;
- muammoli ta'lim texnologiyasi bo'yicha umumiy xulosa chiqarish.

Turli o'quv fanlari bo'yicha dars jarayonida muammoli vaziyatlar hosil qilish va ularni yechish usullarini oldindan ko'zda tutish.

Muammoli vaziyat yaratish usullari:

-o'qituvchi o'quvchilarga dars mavzusi bilan bog'liq ziddiyatli holatni tushuntiradi va uni yechish yo'lini topishni taklif qiladi;

-bir masalaga doir turli nuqtai-nazarlarni bayon qiladi;

-hal etish uchun yetarli bo'lmagan, ortiqcha ma'lumotlar bo'lgan yoki savolning qo'yilishi noto'g'ri bo'lgan masalalarni yechishni taklif etadi va boshqalar. Muammoli vaziyatni hal etish darajalari: -o'qituvchi muammoni qo'yadi va o'zi yechadi;

-o'qituvchi muammoni qo'yadi va uning yechimini o'quvchilar bilan birgalikda topadi;

-o'quvchilarning o'zlari muammoni qo'yadilar va uning yechimini topadilar. Muammoli vaziyatni yechishda qo'llaniladigan usullar: -muammoni turli nuqtai-nazardan o'rganish, tahlil qilish; -solishtirish, umumlashtirish; -faktlarni aniqlash va qiyoslash; -vaziyatga bog'liq xulosalar chiqarish; -o'quvchilarning o'zlari aniq savollar qo'yishi va boshqalar. Bu amaliy mashg'ulotda tinglovchilar quyidagi vazifalarni bajarishlari tavsiya qilinadi:

- O'qituvchilar o'z mutaxassislik fanlari bo'yicha o'zlari tanlagan mavzuda darsni eng maqsadga muvofiq muammoli o'qitish turlaridan foydalanib o'tkazish yuzasidan dars ishlanmasi tayyorlaydilar va uning asosida guruh ishtirokida shu mashg'ulotni qisqa bayon qilib beradilar va tegishli muhokama o'tkaziladi.

- Bunda o'quvchilarning quyidagi masalalar bo'yicha bilim, ko'nikma malakalarini yanada mustahkamlash nazarda tutiladi:

- O'quv fani va darslar mavzusini o'rgatishda ular bilan bog'liq muammoli masalalarni belgilash, ulardan muammoli vaziyatlar hosil qilish va amalda foydalanishni oldindan rejalashtirib borish. O'quvchilarning tayyorgarlik darajasini hisobga olish. Zarur o'quv vositalarini tayyorlash. Muammoli vaziyatdagi mavjud ziddiyatni ko'rsatish, topshiriqni va uni yechish uchun yetarli shartlarni aniq bayon qilish.

## XULOSA

Nemis tili darslarida Muammoli ta'lim texnologiyasidan foydalanib o'quvchilarda ijodiy va mustaqil fikr yuritishni rivojlantirishda innovatsion yondashish o'quvchi va o'qituvchining izlanishlariga poydevor sanaladi, hamda ta'lim sifatining natijaviyligini ta'minlaydi. Biroq, ko'pincha aniq maqsad uchun to'g'ri o'yinni topish oson emas. Darhaqiqat, mashg'ulotga u yoki bu o'yin omilini kiritish orqali o'yinlarni o'zingiz o'ylab ko'rish odatda oddiyroq va maqsadga muvofiqdir. Boshlash uchun siz o'yinni sinfdagi muayyan vaziyatlarga moslashtirish uchun

ularni "ovqatga tayyor" o'yin sifatida ishlatmasdan, shablon sifatida taqdim etilgan o'yinlardan foydalanishga harakat qilishingiz mumkin. Shunday qilib, siz zerikmasdan ba'zi o'yin turlaridan qayta-qayta foydalanishingiz mumkin

#### **FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:**

1. Usmonov A.I. Zamonaviy axborot texnologiyalari, -T: "Akademiya", 2007y.
2. Abdiyev Sh. Ta'lim sifat samaradorligini oshirishda axborot texnologiyalarining o'rni. Uslubiy ko'rsatma.-VXTXQTMOI, Samarqand, 2015y.
3. [http : //library.ziyonet.uz/ru/book/download/13388](http://library.ziyonet.uz/ru/book/download/13388)
4. „, "Science and education" " Scientific Journal
5. „, "Xalq ta'limi tizimida onlayn ta'lim berish faoliyatini yanada takomillashtirish to'g'risida" " qaror
6. Shomansurov Shorasul "Maktabgacha ta'lim jarayonida xorijiy tillarni o'qitishning zamonaviy metodikasi - Xitoy tajribasida" 2018y.